

Passend gymonderwijs

Het is één augustus geweest. De Wet Passend Onderwijs is in werking getreden. Er is afgelopen jaren al veel te doen geweest over de invoering van de wet en de daarbij horende zorgplicht. Ideologisch gezien gaat Passend Onderwijs over optimale ontwikkelingskansen voor alle kinderen, maar welke impact hebben de veranderingen in de praktijk voor de gymdocent in het primair onderwijs?

Door: Tim van Kernebeek

Passend onderwijs beoogt “regulier waar het kan en speciaal waar het moet” (Bijsterveldt-Vliegenthart, 2011). Tegelijkertijd zal het regulier onderwijs zodanig worden ingericht dat er beter maatwerk geboden kan worden. De nadruk ligt op het zien van mogelijkheden en talenten bij leerlingen in plaats van beperkingen en achterstanden (Mol Lous, A., 2011). Belangrijk bij deze verandering is de nauwere samenwerking tussen scholen binnen een regio, de zorg (Jeugdgezondheidszorg, JGZ) en ouders. Ook andere partijen met specialistische kennis over de ondersteuning van kinderen (zoals Heliomare of stichting MEE) kunnen daarin een rol spelen. Daarmee kan vervolgens een zo goed mogelijk regionaal passend aanbod van onderwijs gerealiseerd worden. De gemeente heeft hierin de regie en krijgt de ruimte om deze samenwerkingsverbanden naar eigen wens in te richten.

Nieuwe rol van de gymdocent

“Docenten moeten in kader van passend onderwijs vooral om kunnen gaan met verschillen in de klas” (*passendonderwijs.nl*) en dat is niet gemakkelijk, ook niet voor gymdocenten. Als de uitersten ver van het gemiddelde niveau liggen en de verschillen binnen een klas (te) groot worden, kan een school extra expertise of middelen inzetten om deze leerlingen zo optimaal mogelijk te begeleiden. Blijkt dit niet de juiste oplossing, dan is de huidige onderwijsplek misschien niet de meest geschikte. Ook is vroeger signalering van extra ondersteuningsbehoefte essentieel; of het daarbij nou gaat om beweegvaardigheden, overgewicht of sociale vaardigheden. Bij die nieuwe rol past ook het gebruik van een (digitaal) leerlingvolgsysteem. Maar wat ga je dan precies volgen? Alle ontwikkelingsgebieden van het kind die aansluiten bij het bewegingsonderwijs zouden gevolgd kunnen worden. Uit de kerndoelen voor het bewegingsonderwijs wordt duidelijk welke gebieden dat betreft. Het gaat om de motorische ontwikkeling, maar ook om de sociale ontwikkeling van kinderen (Ministerie OCW, 2006). Je kan in deze context spreken van het monitoren van de

gezonde ontwikkeling van het kind in de bredere zin van het woord. De gymdocent is de bewegingsexpert binnen de schoolsetting en daarmee de aangewezen persoon om de gezonde ontwikkeling van leerlingen te monitoren. Van deze ontwikkelingsgebieden is het van belang dat op een of andere wijze objectief of intersubjectief kan worden vastgesteld wat het niveau van ieder kind is. Het is daarom belangrijk dat er waarnemingsmethoden gebruikt worden waarbij verschillende gymdocenten tot eenzelfde niveau-beoordeling van leerlingen komen. Een (digitaal) leerlingvolgsysteem voor het bewegingsonderwijs is hierbij een prima hulpmiddel. Verschillende ontwikkelaars spelen hier al handig op in.

Gymles versus cognitieve vakken

Als de gymdocent constateert dat een leerling extra ondersteuning verdient, ligt het voor de hand dit eerst binnen de school te verlenen. Daarbij valt te denken aan extra gymlessen, groeps-MRT of het meegeven van huiswerkopdrachten. De school kan hiervoor extra (financiële) middelen aanvragen. Gezien de breedte van de kerndoelen voor bewegingsonderwijs kan ondersteuning betrekking hebben op bijvoorbeeld het leren uitvoeren van bewegingsvormen, het inschatten van eigen bewegingsmogelijkheden en die van anderen, leren samenspelen, tegen je verlies kunnen, het naleven van spelregels of op elkaars veiligheid letten. Levert dit niet het gewenste resultaat op, dan kan samen met de ouders binnen de samenwerkingsregio naar andere oplossingen gezocht worden. Bovengenoemde voorbeelden zijn tijdens de gymles prominenter aanwezig dan in de rekenles. Daarnaast is de ervaren belemmering van een beperking contextafhankelijk. Fysieke beperkingen (cluster 3) of gedragsproblemen (cluster 4) kunnen zich tijdens de gymles heel anders manifesteren dan tijdens cognitieve vakken. Ook dit heeft tot gevolg dat de inschatting voor extra ondersteuning tussen de vakleerkracht en de groepsleerkracht kan verschillen. De kans is reëel dat kinderen met een grote ondersteuningsbehoefte tijdens de cognitieve vakken eerder in aanmerking komen voor een andere onderwijsplek dan kinderen met een grote ondersteuningsbehoefte tijdens de gymles. Niet op de laatste plaats omdat de gymles gemiddeld 1,5 uur van het weekrooster omvat en cognitieve vakken bijna de overige onderwijstijd. Dit betekent dat de gymdocent op verschillende ontwikkelingsgebieden te maken krijgt met extra grote niveauverschillen binnen een klas. Op welke ontwikkelingsgebieden hebben niveauverschillen tijdens de gymles de grootste impact en welke verdienen de meeste aandacht? Ook hier geven de kerndoelen voor het bewegingsonderwijs richting. Het gaat om het opbouwen van een breed bewegingsrepertoire, zowel op motorisch gebied als op de sociale vaardigheden die daarbij centraal staan. Het vinden van de juiste balans hiertussen kan verschillen van klas tot klas. Het is de kunst van het doceren van bewegingsonderwijs om hiertussen de juiste balans te vinden.

Omgaan met niveauverschillen

Het omgaan met grote niveauverschillen en diversiteit binnen de gymles kan lastig zijn. Een bewegingsaanbod dat aansluit bij de mogelijkheden en belevingswereld van iedere leerling geeft de grootste kans op succesbelevingen. Deze succesbeleving is belangrijk voor het plezier en speelt een grote rol bij blijvende deelname aan bewegingsactiviteiten, nu en in de toekomst. De moeilijkheidsgraad van een bewegingsactiviteit kan worden gemanipuleerd door verschillen in instructie, werkvormen, het opwerpen van barrières en

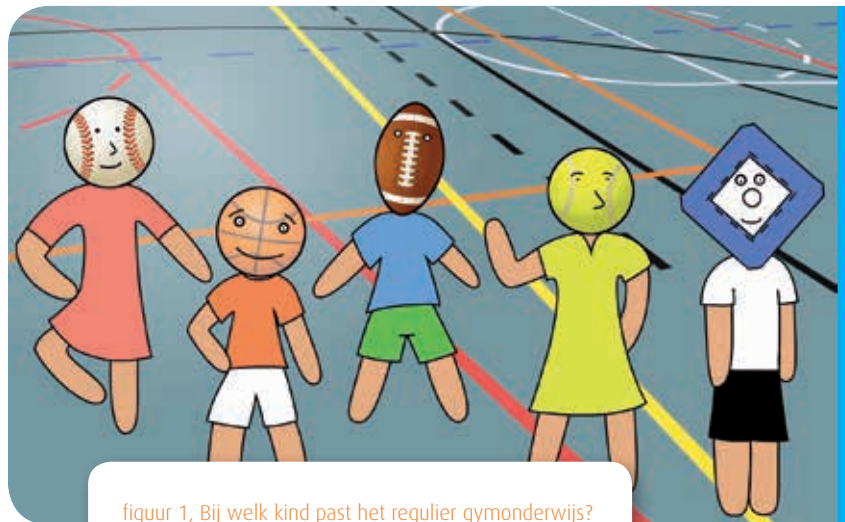
het wel of niet laten nemen van extra hindernissen (passendonderwijs.nl). Sommige spel- of lesonderdelen vereisen klassikale interactie. Bij te grote verschillen kan klassikale interactie minder geslaagd uitpakken en kan er beter in kleinere groepen gewerkt worden. Ook kunnen leerlingen bijvoorbeeld geclusterd worden op niveau, waarbij de docent voor elk groepje specifieke doelen stelt. Niet volgens alle inzichten is dit de beste methode, maar de voorkeur en vertrouwde van een docent met een methode speelt ook een rol. Het is daarbij wel van belang dat de gymdocent op de hoogte is van de laatste inzichten en ontwikkelingen. Niet alleen kennis en expertise maar zeker ook 'good practices' moeten binnen de nieuwe samenwerkingsverbanden worden gedeeld. Nieuwe kennis kan de gymdocent helpen om binnen de ruimte van de laatste inzichten goede keuzes te maken die passen bij de lesgeefstijl van de docent. Niet alleen de EHBO-bijtscholing, maar ook scholing voor bijvoorbeeld 'omgaan met verschillen' of groeps-MRT kunnen vaak gedaan worden vanuit het scholingsbudget.

Kwaliteiten van de gymdocent

Een belangrijke factor bij het vaststellen van ieders niveau en zone van naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1978), is de professionaliteit en goed vakmanschap van de gymdocent. Alleen dan kom je erachter als een leerling op een ander niveau presteert dan de "gemiddelde" leerling. Dan pas kun je maatwerk gaan leveren. Doe je dit niet, dan bemoeilijkt dit niet alleen het lesgeven, het is ook niet leuk voor de betreffende leerling. Gym is tenslotte een leervak dat ook leuk hoort te zijn. Dat het 'leuke' soms met enige vertraging om de hoek komt kijken is inherent aan een leerproces. Het aanleren van nieuwe bewegingen, of een moeilijk te leren vorm van samenspel, kan soms frustratie teweeg brengen als 'het even niet lukt', maar kan achteraf een hoop voldoening geven. Een belangrijke kwaliteit van de gymdocent is dan ook de les zo te richten dat er voor alle leerlingen uitdagingen zijn, waarbij de succeservaring niet te lang op zich laat wachten.

Een praktijkvoorbeeld

Binnen de gemeente Amsterdam wordt stevig ingezet op het bevorderen van een gezonde leefstijl bij basisschoolleerlingen. De gymdocent speelt daarbij een belangrijke rol die door steeds meer partijen wordt erkend. Veel welvaartsziekten zijn gerelateerd aan te weinig beweging. Om succesvolle bewegingskansen te creëren voor de toekomst moeten kinderen zogenaamde fundamentele motorische vaardigheden beheersen. (Hoeboer, Krijger, & Vries, 2014, zie later *Lichamelijke Opvoeding 10, 2014*). Op veel basisscholen in Amsterdam worden, in samenwerking met de ALO Amsterdam, leerlingen gescand op deze motorische vaardigheden. Daarmee signaleer je leerlingen met

figuur 1, Bij welk kind past het regulier gymonderwijs?

een ondersteuningsbehoefte op motorisch gebied. Door dit herhaaldelijk te doen wordt bovendien inzicht verkregen in het motorisch ontwikkelingsprofiel. Sommige leerlingen kunnen extra ondersteuning krijgen in de vorm van bijvoorbeeld MRT-lessen, maar er is ook een groep waarbij doorgeleiding naar de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) gewenst is; bijvoorbeeld als MRT-lessen niet het gewenste effect hebben, of wanneer onderliggende medische problematiek verondersteld wordt. Waar deze grens precies ligt, is onderwerp van onderzoek aan de ALO Amsterdam en geeft invulling aan het samenwerkingsverband tussen partijen. In dit geval de JGZ.

Hierboven wordt de motorische ontwikkeling als praktijkvoorbeeld gegeven, maar zoals eerder vermeld zijn er meer ontwikkelingsgebieden binnen het bewegingsonderwijs waarvoor we het niveau graag herhaaldelijk willen vastliggen.

Passende adviezen

Door te werken met een vakwerkplan en een (digitaal) leerlingvolgsysteem is de gymdocent beter voorbereid op grote verschillen. Het kan daarnaast handig zijn om alvast kennis te maken met de verschillende samenwerkingspartners, voordat het echt nodig is. Tot slot, en misschien nog wel de belangrijkste: denk in de mogelijkheden van het kind en niet in beperkingen.

Steekwoorden

- Passend onderwijs
- Zorgplicht
- Primair onderwijs
- Verschillen

Tim van Kernebeek is bewegingswetenschapper en als onderzoeker werkzaam aan de ALO in Amsterdam. Hij houdt zich bezig met het screenen en monitoren van basisschoolleerlingen op hun motoriek. ◀

Referenties

- Bijsterveldt-Vliegenthart, M. van (2011). Naar passend onderwijs. Brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Tweede Kamer, vergaderjaar 2010-2011, 32500 VIII, nr. 22.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006). *Kerndoelen primair onderwijs*. Projectnummer: 36027/8000. Geraadpleegd (op 13 augustus 2014) via <http://www.slo.nl/primair/kerndoelen/Kerndoelenboekje.pdf/download>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Geraadpleegd op 13 augustus 2014, via <http://passendonderwijs.nl>
- Mol Lous, A. (2011), *Passend onderwijs: Haute couture of Zeeman?* Inaugurale rede bij de installatie van het lectoraat Passend Onderwijs/Inclusive Education bij Hogeschool Leiden op 9 maart 2011.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Contact:

w.g.van.kernebeek@hva.nl